

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 31-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71,
<http://www.mongolbank.mn>

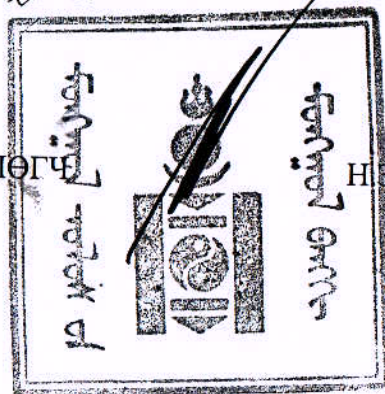
2015.08.31 № А-1/870
танай _____-ны № _____-т

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЭДИЙН
ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ДАРГА Ж.БАТСУУРЬ ТАНАА

Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай Улсын Их Хурлын 2014 оны 69 дүгээр тогтоол, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн хэрэгжилтийн явц байдлын тайланг 2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар боловсруулан, хавсралтаар хүргүүлж байгааг хүлээн авна уу.

Хавсралт *А.З* хуудастай.

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

НИВӨЛЖАРГАЛ

14 2882
A5-2015.doc

**ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2015 ОНД БАРИМТЛАХ
ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙГ БАТЛАХ ТУХАЙ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2014 ОНЫ 69 ДҮГЭЭР ТОГТООЛЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ЯВЦ
(2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар)**

3.1 Эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийн суурийг бэхжүүлэх, дотоодын хуримтлалыг нэмэгдүүлэх, санхүүгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор нийгмийн даатгал, тэтгэврийн сангийн тогтолцооны шинэчлэлийг эрчимжүүлэх, баялгийн сангийн эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хөрөнгө оруулалтын сангуудыг бий болгох тэдгээрийг үе шаттай хөрөнгөжүүлэх [Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо].

Нийгмийн даатгал, тэтгэврийн даатгалын тогтолцооны шинэчлэлийг эрчимжүүлэх, урт хугацааны хуримтлалын тогтолцоог бий болгох, орон сууцны ипотекийн зээлийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог тэтгэврийн даатгалын тогтолцоотой уялдуулах чиглэлээр судалгаа хийх, санал боловсруулах үүрэг бүхий Монгол Улсын Ерөнхий сайдын захирамжаар байгуулагдсан Ажлын хэсэгт Монголбанкны төлөөлөл 2015 оны 1 дүгээр сараас эхлэн ажилласан. Ерөнхий сайдын 2015.03.30-ны өдрийн 82 дугаар захирамжаар Ажлын хэсгийн бүтцийг өөрчилж, БХБЯ, СЯ, СЗХ зэрэг холбогдох байгууллагуудын төлөөллийг нэмж оруулсан. Тайлант хугацаанд ажлын хэсэг бүрэн бүрэлдэхүүнээр 4 удаа, дэд ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнээр 3 удаа хуралдсан болно.

Энэ хүрээнд тэтгэврийн даатгалын: (i) цалинд суурилсан хуваарилалтын тогтолцоо /defined benefit plan, unfunded/, (ii) хийсвэр нэрийн дансанд суурилсан хуваарилалтын тогтолцоо /notional defined contribution plan, unfunded/, (iii) бүрэн хуримтлалын тогтолцоо /defined contribution plan, fully funded/ гэсэн 3 хувилбарыг авч үзэн, хуваарилалтын тогтолцооноос хуримтлалын тогтолцоонд шилжих шилжилтүүд, үе шатууд, тэдгээрийн эерэг, сөрөг талуудыг оны эхний улиралд Монголбанкнаас ХАХНХЯ-тай хамтран судалж санал боловсруулан Ажлын хэсэгт танилцуулсан.

Монголбанкны эзэмшиж буй орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан давуу эрхтэй бонд (ИЗББ)-ыг нийгмийн даатгалын сангийн активт үе шаттай шилжүүлэх (худалдах) санал, схемийг боловсруулж, ИЗББ-ын үнэлгээг хийж Ажлын хэсэгт оны эхний улиралд танилцуулав. Түүнчлэн, Монголбанк, Засгийн газар хооронд байгуулах Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн хувиар “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх хөтөлбөр”-ийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх гэрээний төслийг Монголбанкнаас боловсруулж, Сангийн яам, Ажлын хэсэгт хүргүүлсэн бөгөөд гэрээний төсөлд Засгийн газраас санал авах шатанд байна.

Баялгийн сангийн эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр гадаад орнуудын баялгийн сангийн эрх зүйн зохицуулалт, тэр дундаа Сингапур улсын төрийн өмчит “Темасек Холдинг” лимитед компанийн загвар жишигт үндэслэн, ОУВС-гаас гаргасан судалгааны ажлуудад тодорхойлсон баялгийн сангийн үйл ажиллагааны зарчим, чиглэл, онцлог зэргийг харгалзаж хуулийн төслийн суурь судалгааг хийж гүйцэтгэсэн.

2015 оны 4 дүгээр сарын 9-ний өдөр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс өргөн мэдүүлсэн Ирээдүйн өв сангийн болон холбогдох бусад хуулийн төслүүдийг Төсвийн байнгын хороо, УИХ-ын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэгт мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө үзүүлэх, судалгаа, тооцоо хийх дэд ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Монголбанкнаас оролцон ажиллав. Төсвийн байнгын хороогоор өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг хэлэлцэж, хэлэлцүүлгийн явцад гарсан зарчмын зөрүүтэй саналд үндэслэн хуулийн төслийг буцаан татаж, 2015 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдөр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс дахин өргөн

мэдүүлсэн. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслүүдийг УИХ-аас хэлэлцэхээр шийдвэрлэсэн тохиолдолд баялгийн сангийн үйл ажиллагааны зарчим, удирдлага болон тус сангаас корпорацийн данс, төлбөр тооцоог гүйцэтгэхтэй холбоотойгоор Монголбанкнаас шаардлагатай саналыг өгч ажиллана.

3.2 2015-2017 онд санхүүгийн салбарт зээлийн тасалдал үүсэх, системийн шинжтэй тогтворгүй байдал бий болохоос сэргийлэх зорилгоор “Эдийн засгийн идэвхжилийг нэмэгдүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их хурлын 2014 оны 34 дүгээр тогтоолд заасан арга хэмжээний хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх [Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо].

34-р тогтоолын хавсралтын 1.10 дахь заалт: Монгол Улсын Засгийн газар, Монголбанкны хооронд 2012 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдөр байгуулсан “Гол нэрийн бараа бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийг хамтран хэрэгжүүлэх харилцан ойлголцлын санамж бичиг”-ийн хүрээнд хэрэгжүүлж байгаа хөтөлбөрт иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж 2014 оны 6 дугаар сарын 01-ний дотор Улсын Их Хуралд танилцуулан, цаашид уг хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх эсэхийг шийдвэрлүүлэх (Засгийн газар, Монголбанк)

Хэрэгжсэн: Монголбанк анх 2012 оны 11 дүгээр сараас уг хөтөлбөрийг Засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлэхдээ: (i) хөтөлбөр нь нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамтыг бууруулж, хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцийг нам, тогтвортой түвшинд байлгах, улмаар жилийн инфляцийг дунд хугацааны зорилтот түвшинд хүргэж бууруулах суурь нөхцөлийг хангах, (ii) хөтөлбөрийг дунд хугацаа /3 жил/-нд хэрэгжүүлж, Монголбанк 3 жилийн дотор хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах, ингэхдээ санхүүгийн салбарт сөрөг нөлөөлөл үүсгэхгүй байх, (iii) хөтөлбөрийн үр дүнд гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн зах зээлийн зарчимд суурилсан байнгын бөгөөд тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх, (iv) хөтөлбөрийг Засгийн газар өөрт шилжүүлэн авах, зайлшгүй шаардлагатай гэж үзсэн дэд хөтөлбөрүүдийг цаашид Засгийн газар, Хөгжлийн банкнаас хувийн хэвшилтэй хамтран хэрэгжүүлэх гэсэн үндсэн зорилт, чиглэлийг баримталсан билээ.

Монголбанк “Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”-т иж бүрэн дүн шинжилгээ хийж, холбогдох тайланг саналын хамт УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд 2014 оны 5 дугаар сард хүргүүлсэн. УИХ-ын 2014 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 69-р тогтоол, 2015 оны 2 дугаар сарын 18-ны өдрийн 41 дүгээр тогтоолоор Монголбанкийг уг хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах оновчтой арга замыг сонгож хэрэгжүүлэх, хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдлийг Засгийн газарт шилжүүлэхийг тус тус даалгасан. Энэ дагуу 2014-2015 онд Монголбанк уг хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах, ингэхдээ санхүүгийн салбарт сөрөг нөлөөлөл үүсгэхгүй байлгах оновчтой арга замыг сонгож хэрэгжүүлэн, хөтөлбөрийн зээлээс Монголбанкны тэнцэлд үлдэх хэсгийг Засгийн газарт шилжүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

34-р тогтоолын хавсралтын 2.6 дахь заалт: Үндэсний үйлдвэр, дотоодын аж ахуйн нэгжийн тогтвортой үйл ажиллагааг хангах зорилгоор бизнесийн үйл ажиллагааны өртөг, зардлыг нэмэгдүүлж байгаа хүчин зүйлсийн нөлөөллийг саармагжуулах, зээл, зээлийн даатгалд хамруулах болон гадаад, дотоодын үнэт цаасны зах зээлд оролцоход нь дэмжлэг үзүүлэх (Засгийн газар, Монголбанк)

Хэрэгжсэн: Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2014 оны МН-47/21 дүгээр тэмдэглэл, Төв банкны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, 28 дугаар зүйл, 23 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, УИХ-ын 2014 оны 34-р тогтоол, 2014

оны 69-р тогтоолоор тус тус үүрэг болгосны дагуу Монголбанк дотоод актив чанаргүйдэх эрсдэлийг бууруулах, банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах, банкны салбарт эрсдэл хуримтлагдахаас сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг дотоодын аж ахуйн нэгжийн тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих, гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх замаар макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихтэй харилцан уялдаатайгаар хэрэгжүүллээ. Энэхүү арга хэмжээний үр дүнд Монгол Улсын дотоод активын чанар эрс муудах, банкны салбарт чанаргүй зээлийн хэмжээ огцом өсөх, системийн шинжтэй тогтворгүй байдал бий болох, бодит секторт ажилгүйдэл огцом нэмэгдэх зэрэг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, санхүүгийн тогтвортой байдлыг үргэлжлүүлэн хадгаллаа.

Банкуудын гадаад зах зээлээс валютын эх үүсвэр оруулж ирэх үйл ажиллагааг дэмжих хүрээнд Монголбанк банкуудтай гадаад валют-төгрөгийн урт хугацаат своп хэлцлийг холбогдох журмын дагуу байгуулан ажиллаж байна. Монголбанк 2015 оны 1 дүгээр улиралд 47.5 сая ам.доллар, 2 дугаар улиралд 500.0 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг банкуудтай байгуулсан. Ингэснээр гадаад валют-төгрөгийн урт хугацаат своп хэлцлийн нийт үлдэгдэл оны эхний хагас жилийн байдлаар 983.8 сая ам.доллар болов. Энэхүү арга хэмжээ нь: (i) гадаад валютын орох урсгал, гадаад активын хэмжээг нэмэгдүүлэх, (ii) төлбөрийн тэнцлийн тогтвортой байдал, макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих, (iii) санхүүгийн салбарын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг сайжруулах, (iv) гадаад валютын ханшийн эрсдэлийг бууруулах, (v) валютын захын тогтвортой байдлыг хангахад тус тус эергээр нөлөөлж байна.

34-р тогтоолын хавсралтын 2.8 дахь заалт: Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн төслийг боловсруулж, өргөн мэдүүлэх (Засгийн газар, Монголбанк)

Хэрэгжсэн: Хуулийн төсөл боловсруулах Ажлын хэсэгт Монголбанкны төлөөлөл орж ажилласан. Энэхүү хуулийн төслөөр хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийг гэрээний болон гэрээний бус үүргийн гүйцэтгэлийг хангах эх сурвалж болгон барьцаалах, уг барьцааны эрхийг бүртгэх, барьцааны шаардлагыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахаар боловсруулсан болно. Хууль зүйн яамнаас хуулийн төслийг 2015 оны 5 дугаар сарын 26-ны өдөр УИХ-д хэлэлцүүлэн батлуулахаар өргөн мэдүүлсэн билээ. Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль 2015 оны 7 дугаар сарын 2-ны өдөр батлагдсан бөгөөд 2016 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдөнө.

3.3 Монголбанк, Засгийн газар хооронд макро эдийн засгийн нэгдсэн мэдээллийн тогтолцоог бий болгох, макро зохистой бодлого хэрэгжүүлэх хүрээнд төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаа холбоог сайжруулах [Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо].

Монголбанк “**Макро бодлогын өөрчлөлтийн нэгдсэн төлөвлөгөө**” (**Comprehensive Macro Adjustment Plan - CMAP**)-ний төслийг боловсруулж, Сангийн яаманд хүргүүлэн, Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ)-ийн 2015 оны 1 дүгээр сарын 13-ны өдрийн ээлжит хуралдаанаар эдийн засгийн 2015 оны төлөв хандлага, авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний саналын хамтаар хэлэлцүүлсэн. Үүний үндсэн дээр СТБЗ-өөс дараах дүгнэлтийг хийсэн болно. Үүнд:

1. Уул уурхайн салбараас хэт хамаарсан манай эдийн засагт сүүлийн 3 жилийн дотор гадаад валютын орох урсгал ДНБ-ий 72 хувьтай тэнцэх хэмжээгээр дутагдсанаас эдийн засгийн өнөөгийн хүндрэл бий болсон. Тухайлбал, 2011 онтой харьцуулбал 2012-2014 онуудад гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт -6.8 тэрбум, экспортын орлого -2.2 тэрбум ам.доллараар тус тус буурсан байна.

2. Гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ нь 2015 онд эдийн засгийг агшуулахгүй байлгах, хувийн хэвшилд ирэх ачаалал, дарамтыг бууруулах, Монгол Улсын иргэн, аж ахуйн нэгжийн дотоод актив, хуримтлал, хадгаламжийг үнэгүйдлээс сэргийлэх, ажлын байрыг хамгаалах, эдийн засгийг дунд, урт хугацаанд тогтвортой тэлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх үндсэн шийдэл хэвээр байсаар байна.

3. Эдийн засгийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн харилцан уялдаа бүхий макро бодлогын цогц өөрчлөлт хийх нь төлбөрийн тэнцлийг ашигтай болгох, Монгол Улсын гадаад активыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийг 2015 онд дахин тогтворжуулахад дэмжлэг үзүүлэхээр байна.

Дээрх дүгнэлтэд үндэслэн СТБЗ-өөс дараах зөвлөмжийг Засгийн газарт хүргүүлсэн. Үүнд:

Гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх, улсын төсвийн зохистой бодлого хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлийг эрчимжүүлэх арга хэмжээ авах агуулга бүхий Макро бодлогын өөрчлөлтийн нэгдсэн төлөвлөгөө (СМАР)-г боловсруулан хэрэгжүүлэх.

Дээрх арга хэмжээг нэгдсэн байдлаар хэрэгжүүлсний үр дүнд санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хадгалж, нийгэм-эдийн засагт тогтворгүй байдал үүсэхээс сэргийлэн, эдийн засаг тогтвортой өсөх нөхцөлийг хангах боломж бүрдэнэ гэж СТБЗ-өөс үзсэн болно. Энэхүү дүгнэлт, зөвлөмж болон Монголбанкнаас боловсруулсан “Макро бодлогын өөрчлөлтийн нэгдсэн төлөвлөгөө” (СМАР)-ний төсөлд үндэслэн Засгийн газраас “Эдийн засгийн хүндрэлээс гарах арга хэмжээний хөтөлбөр”-ийг боловсруулсан. Энэхүү хөтөлбөрийн төсөл, УИХ-ын тогтоолын төслийг боловсруулах Ажлын хэсэгт Монголбанк орж ажилласан болно. Улмаар УИХ-ын 2015 оны 41 дүгээр тогтоолоор уг хөтөлбөрийг баталсан бөгөөд Засгийн газар, холбогдох байгууллагууд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Ийнхүү “Эдийн засгийн хүндрэлээс гарах арга хэмжээний хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэн, макро бодлогын өөрчлөлтийг цогц байдлаар хийж, улсын төсөв, мөнгөний бодлогыг эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихэд чиглүүлж байгаагаас төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаа илүү сайжирлаа. Бодлогын үр дүн нь оны эхнээс нийт эрэлт буурах, оны эхний 7 сард импорт хүлээгдэж байснаас илүү хурдацтайгаар, жилийн өмнөх үетэй харьцуулахад 939 сая ам.доллар буюу 29.8%-иар агших, гадаад худалдааны ашиг 604 сая ам.доллар болж өмнөх оны мөн үеэс 812 сая ам.доллараар нэмэгдэх, инфляци үргэлжлэн буурч, 7 дугаар сарын байдлаар оны эхнээс 4.1 нэгж хувиар бууран 6.9%-д хүрэх, оны эхний 7 сарын урьдчилсан гүйцэтгэлээр төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал 410 сая ам.доллар болж, 2014 оны мөн үеийн гүйцэтгэлээс 912 сая ам.доллараар буюу 3.2 дахин буурч, валютын зах тогтворжих, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш болон гадаад валютын улсын нөөцөд ирэх дарамт, ачаалал эрс буурах зэргээр илэрч байна.

Макро бодлогын уялдааг хангах, эдийн засаг, санхүүгийн салбарт учирч буй асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэх чиглэлээр тайлант хугацаанд СТБЗ энэ оны 1 дүгээр сарын 13, 3 дугаар сарын 13-ны өдрүүдэд тус тус хуралдсан. Эдгээр хуралдаанаар СМАР-аас гадна дор дурдсан асуудлыг хэлэлцэж, хуралдаанаас гарсан шийдвэрийн дагуу СТБЗ-өөс холбогдох газруудад хариуцсан чиглэлээр тодорхой үүрэг даалгавар өгсөн болно:

- Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийг Засгийн газарт шилжүүлэх төлөвлөгөөний тухай;
- Дэлхийн банкны хөгжлийн бодлогын зээл (DPL package)-ийг авах нөхцөл, авах арга хэмжээний тухай;
- Монгол Улсын 2015 оны эдийн засгийн төлөв байдлын тухай;
- Инфляцийн төлөв байдлын тайлан (2015 оны 1-р улирал);
- Гадаад валютын дотоод захын тойм;

- Хөгжлийн банкны зарцуулалт, засаглалыг боловсронгуй болгох тухай;
- Монгол Улсын 2015 оны төсвийн тодотголын төслийн тухай;
- Хэвийн зээлийн эрсдэлийн сантай холбогдох татварын эрх зүйн зохицуулалтын тухай;
- Засгийн газрын үнэт цаасны арилжааны тухай;
- Ханшийн өөрчлөлтөөс шалтгаалж улсын төсөвт үүсч буй алдагдлыг багасгах, хэджинг хийх тухай;
- Төрийн сангийн нэгдсэн дансны тухай;
- Иргэдийн эзэмшиж буй 1072 хувьцааны бүртгэлийн тухай;
- Үнэт цаасны арилжааны төлбөр, тооцооны үйл ажиллагааны тухай;
- ТУЗ-ийн хараат бус гишүүнийг нэр дэвшүүлэх, томилох, чөлөөлөх журамд өөрчлөлт оруулах тухай;
- Монголбанкны Санхүүгийн мэдээллийн албаны 2014 оны үйл ажиллагааны тайлан;
- Төрийн өмчийн активын удирдлагын нэгж байгуулах тухай;
- Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2015 оны ээлжит хуралдааны товыг тогтоох тухай.

2006 онд Монголбанк, Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хорооны хамтарсан “Мэдээлэл харилцан солилцох тухай” харилцан ойлголцлын санамж бичгийг шинэчлэх хүрээнд холбогдох судалгааг хийж, санал боловсруулан ажиллаж байна. Тухайлбал, Монголбанк төсвийн сар бүрийн гүйцэтгэлийг тухай бүрт нь бичгээр болон цахим шуудангаар хүлээн авч байгаа бол Засгийн газрын цэвэр зээлийн тайланг улирал бүр Сангийн яаманд хүргүүлж байна.

Монголбанк, Засгийн газар хамтран харилцан уялдаатай макро зохистой бодлого хэрэгжүүлэх хүрээнд Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн гишүүнээр Сангийн дэд сайд ажиллаж байгаа бол Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн хурлыг тогтсон хуваарийн дагуу зохион байгуулж, гишүүдээр Сангийн сайд, Монголбанкны ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга ажиллаж, хуралдаанд гурван байгууллагын бусад удирдлага, бодлогын чиг үүрэг бүхий газрууд тогтмол оролцоотой ажиллаж байна.

Монголбанк 1, 4 долоо хоногийн хугацаатай Төв банкны үнэт цаас, Засгийн газрын 12, 28, 52 долоо хоног болон 1-ээс дээш жилийн хугацаатай ЗГҮЦ гаргаж байгааг шинжлэн, санхүүгийн зах зээлийн судалгааг хийж байна. Мөн Монголбанк дахь СТБЗ-ийн Ажлын албанаас Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран хагас жил тутамд “Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан” гаргаж буй бөгөөд одоогоор нийт 4 дугаар гаргаад байна. Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлангийн 5 дугаарыг 2015 оны 3 дугаар улиралд багтаан олон нийтийн хүртээл болгохоор төслийг нь боловсруулаад байна.

Макро эдийн засгийн статистик, мэдээллийн нэгдмэл байдлыг хангах зорилгоор статистик мэдээллийн сан бий болгох, Монголбанк, Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дунд нэгдсэн мэдээллийн тогтолцоог бий болгох хүрээнд холбогдох судалгааг хийж, санал боловсруулсны үндсэн дээр гурван байгууллагын хооронд мэдээлэл солилцох журмын төслийг Монголбанк дахь СТБЗ-ийн Ажлын албанаас боловсруулсан. Уг журмын төслийг батлуулах, улмаар мэдээллийн санг үүсгэх чиглэлээр ажиллаж байна.

4. Төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих, банкны салбарт эрсдэл хуримтлагдахаас сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авах.

Макро бодлогын өөрчлөлтийн нэгдсэн төлөвлөгөө (СМАР)-ний хүрээнд улсын төсөв, мөнгөний бодлого нь 2015 онд эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихэд чиглэж байна. Ингэснээр төлбөрийн тэнцэл сайжирч 2015 оны эцэст алдагдалгүй гарах, валютын зах

тогтворжих, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн инфляци дахь сөрөг нөлөөлөл үргэлжлэн буурах, улмаар төгрөгийн тогтвортой байдал буюу төгрөгөөр илэрхийлэгдсэн бараа, үйлчилгээний үнийн тогтвортой байдал хангагдах нөхцөл бүрдэнэ.

Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах, тогтворжуулах, гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийг нам, тогтвортой түвшинд байлгах зорилгоор 2012 оны 4 дүгээр улирлаас эхлэн хэрэгжүүлсэн бодлогын арга хэмжээний үр дүнд хөтөлбөрт хамрагдах барааны үнийн өсөлтийн инфляцид үзүүлэх шууд нөлөөлөл эрс буурч, 2010-2012 оны дунджаар нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци нийт инфляцийн 1/3-ийг эзэлдэг байсан бол 2013 онд 1/6, 2014 онд 1/20 болж буурсан. 2015 оны эхний 7 сард хөтөлбөрт хамрагдах барааны инфляци жилийн инфляцийг дунджаар -0.7 нэгж хувиар бууруулах нөлөө үзүүлээ.

2014 оны эхний хагаст гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, гадаад цэвэр актив буурсан хандлага үргэлжилж, төсөвтэй адилтгах хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтууд буурахгүй, гадаад валютын орох урсгал, төлбөрийн тэнцлийг сайжруулах арга хэмжээний үр дүн хангалттай бус байсан тул Монголбанк 2014 оны 7 дугаар сараас эхлэн мөнгөний бодлогын төлвийг алгуур чангаруулах чиглэлд өөрчилж, мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 12% болгосон. Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2015 оны 1 дүгээр сард мөнгөний бодлогын хүүг 1.0 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 13% болгосон бөгөөд 2015 оны 4 болон 7 дугаар сарын зөвлөлийн ээлжит хурлаар мөнгөний бодлогын хүүг өөрчлөлгүй хэвээр хадгалах шийдвэрийг тус тус гаргасан.

Мөнгөний бодлогын төлвийг ийнхүү 2014 оны сүүлийн хагасаас эхлэн үе шаттай, алгуур чангаруулсан нь гадаад худалдааны нөхцөл сайжирч, гадаад валютын орох урсгал нэмэгдэх хүртэл макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор төгрөгийн өгөөжийг нэмэгдүүлсэн бодлогын арга хэмжээ байв. Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах зорилгоор 2013-2014 онуудад хэрэгжүүлсэн мөнгөний уламжлалт бус бодлогын үр дүнд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт эрс буурсны зэрэгцээ мөнгөний уламжлалт арга хэрэгслээр эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжсэн нь нийт эрэлтийг бууруулах, төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал 2015 оны эхний 7 сарын урьдчилсан гүйцэтгэлээр өмнөх оны мөн үеэс 912 сая ам.доллараар буюу 3.2 дахин буурах, жилийн инфляци 2015 оны 7 дугаар сарын байдлаар 6.9% болж 2014 оны эцсийн гүйцэтгэлээс 4.1 нэгж хувиар буурах, санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалахад тус тус эергээр нөлөөлж байна.

Алт олборлолт, Төв банкинд тушаах алтны хэмжээг нэмэгдүүлэх замаар гадаад валютын улсын нөөцийг өсгөх, макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор Монголбанк алтны экспортын санхүүжилтийг судалж, ирээдүйд хийх алтны экспортын урьдчилгаа санхүүжилт болох 60 сая ам.долларын эх үүсвэрийг 2014 оны 9 дүгээр сард Samsung C&T corporation болон Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ-тэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр бүрдүүлсэн. Үүнээс 2015 оны эхний хагас жилд нийт 4 удаагийн эргэн төлөлтийг гүйцэтгэсэн бөгөөд үлдсэн 1 удаагийн төлбөрийг энэ оны 8 дугаар сард гүйцэтгэснээр хэлцэл дуусгавар болох юм. Алтны экспортын урьдчилгаа санхүүжилтийн хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор Samsung C&T Corporation, Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ болон Sumitomo Mitsui Banking Corporation зэрэг байгууллагуудтай урьдчилсан санхүүжилтийн 100 сая ам.долларын гэрээг шинээр байгуулахаар тохиролцож, гэрээг эцэслэн шийдвэрлэхээр ажиллаж байна. Түүнчлэн Apache Asia Limitada, B B Capital Partners Pte Ltd, TDB capital ХХК-ийн хамтарсан байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээг байгуулахаар тохиролцож байна. Түүнчлэн дотоодын алт олборлолтыг нэмэгдүүлэх, алтны санхүүжилтийн оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Монголбанк алтны санхүүжилтийн схем боловсруулж, СТБЗ-ийн 2015 оны 3 дугаар сарын 28-ны өдрийн хурлаар танилцуулан, саналыг СЯ, УУЯ, Хөгжлийн банкинд тус тус хүргүүлсэн боловч

Хөгжлийн банкны зүгээс алтны салбарт аливаа санхүүжилт, баталгаа гаргах боломжгүй тухай 6 дугаар сарын эхээр мэдэгдсэн. Улмаар 2015 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр Уул уурхайн яам болон Алт үйлдвэрлэгчдийн холбоо, 6 дугаар сарын 8-ны өдөр банкуудтай зөвшилцсөний үндсэн дээр санхүүжилтийг гадаад зах зээлээс татан төвлөрүүлсэн эх үүсвэрээр Монголбанк шийдвэрлэж, зээлийн нийт дүнгийн тодорхой хувьд Засгийн газар баталгаа гаргах, зээлийг зөвхөн банкаар дамжуулах нь оновчтой гэсэн дүгнэлтэд хүрч, уг схемийн саналыг Сангийн яаманд 2015 оны 6 дугаар сарын 8-ны өдөр танилцуулсан. Засгийн газраас зээлийн баталгаа гаргах ажил хүлээгдэж байна.

Монголбанк төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралыг санхүүгийн салбарын тогтворгүй байдалд хүргэхээс урьдчилан сэргийлсэн макро болон микро зохистой бодлогын арга хэмжээг 2013-2014 оны туршид авч хэрэгжүүлсэн билээ. Үүний үр дүнд банкууд системийн хэмжээнд зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж, банкны салбарын тогтвортой байдал хадгалагдан, эрсдэл даах чадвар нь дээшилсэн.

Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2014 оны МН-47/21 дүгээр тэмдэглэл, Төв банкны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, 28 дугаар зүйл, 23 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, УИХ-ын 2014 оны 34-р тогтоол, 2014 оны 69-р тогтоолоор тус тус үүрэг болгосны дагуу Монголбанк дотоод актив чанаргүйдэх эрсдэлийг бууруулах, банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах, банкны салбарт эрсдэл хуримтлагдахаас сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг дотоодын аж ахуйн нэгжийн тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих, гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх замаар макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихтэй харилцан уялдаатайгаар хэрэгжүүлсэн. Энэхүү арга хэмжээний үр дүнд Монгол Улсын дотоод активын чанар эрс муудах, банкны салбарт чанаргүй зээлийн хэмжээ 2009 оных шиг огцом өсөх, системийн шинжтэй тогтворгүй байдал бий болох, бодит секторт ажилгүйдэл үлэмж нэмэгдэх зэрэг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, санхүүгийн тогтвортой байдлыг үргэлжлүүлэн хадгаллаа.

2015 оны 1 дүгээр сарын 13-ны өдрийн Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ээлжит хуралдаанаар “Банкуудын хэвийн зээлд байгуулах эрсдэлийн сангийн зардлыг банкуудын татвар ногдуулах орлогоос хасч тооцуулах” тухай асуудлыг хэлэлцэж, татварын багц хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд өгөх саналаа Сангийн сайдад хүргүүлэн, төсөлд тусгуулахаар тогтсон. Мөн банкны системд эрсдэл хуримтлагдахаас сэргийлэх ажлын хүрээнд банкуудын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт дэмжлэг үзүүлэх, ханшийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор 2015 оны 1-р улиралд нийт 889.3 сая ам.доллар, 2-р улиралд 1,643.5 сая ам.долларын богино хугацаат ам.доллар болон төгрөгийн своп хэлцэл, мөн гадаад валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, ханшийн эрсдэлээс хамгаалах тогтолцоог бий болгох зорилгоор эхний хагас жилд нийт 547.5 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг тус тус банкуудтай байгуулаад байна.

Монголбанкнаас банкуудын томоохон зээлдэгч аж ахуйн нэгжийн зээлийг банктай хамтран дахин санхүүжүүлж банкны активын чанарыг сайжруулах, банкуудын эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэх үүднээс банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 50 тэрбум төгрөг болгон нэмэгдүүлж шинэчлэн тогтоох, энэхүү шаардлагыг 2017 онд багтаан хангуулахаар шийдвэрлэсэн. Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны А-20 дугаар тушаалаар санхүүгийн салбарын чанаргүй активыг барагдуулах үүрэг бүхий Актив удирдлагын тусгай нэгжийн үйл ажиллагааг зохицуулах боломжийг судалж, санал боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулан ажиллуулж байна.

5. Гол нэрийн бараа бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийг зах зээлийн зарчимд шилжүүлэх замаар иргэдийн хэрэглээний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгож, хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах арга замыг сонгож хэрэгжүүлэх [Засгийн газар, Монголбанк].

УИХ-ын 2012 оны 57 дугаар тогтоол, 2013 оны 62 дугаар тогтоол, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2013, 2014 онд баримтлах үндсэн чиглэл, Засгийн газрын 2012-2016 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Монголбанк, Засгийн газар хамтран “Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг 2012 оны 10 дугаар сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн.

Монголбанк уг хөтөлбөрийг Засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлэхдээ дараах зорилт, чиглэлийг үзэл баримтлал болгосон билээ:

- Хөтөлбөр нь төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийн үед эдийн засгийг зөөлөн газардуулах, тогтворжуулах бодлогын нэг чухал хэсэг байдлаар хэрэгжинэ;
- Хөтөлбөр нь нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамтыг бууруулж, инфляцийг нам, тогтвортой түвшинд хүргэж бууруулах, улмаар дунд хугацааны зорилтот түвшин (7%-д байлгахад эергээр нөлөөлнө;
- Хөтөлбөрийг дунд хугацаа /3 жил/-нд хэрэгжүүлж, Монголбанк 3 жилийн дотор хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах, ингэхдээ санхүүгийн салбарт сөрөг нөлөөлөл үүсгэхгүй байна;
- Хөтөлбөрийн үр дүнд гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн зах зээлийн зарчимд суурилсан байнгын бөгөөд тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлнэ;
- Хөтөлбөрийг Засгийн газар өөрт шилжүүлэн авах, зайлшгүй шаардлагатай гэж үзсэн дэд хөтөлбөрүүдийг цаашид Засгийн газар, Хөгжлийн банкнаас хувийн хэвшилтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрсэн. Үүнд:

1. Хөтөлбөрт хамрагдсан барааны үнийн өсөлт нь 2010-2012 онуудад нийт инфляцийн дунджаар 33.4%-ийг эзэлдэг байсан бол 2013 онд 18.0%, 2014 онд 4.5% болж буурсан бөгөөд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци сүүлийн 2 жилийн туршид нам, тогтвортой түвшинд байсан. Жилийн инфляци 2012 оны эцэст 14.0% байсан бол 2013 оны эцэст 11.9%, 2014 оны эцэст 11.0%, 2015 оны 7 дугаар сарын байдлаар улсын хэмжээнд 6.9%, Улаанбаатар хотод 6.6% болж буурсан. Ингэснээр бага, дундаж орлоготой иргэдийн бодит орлогод ирэх ачааллыг зөөлрүүлэв.
2. Төлбөрийн тэнцлийн 2013-2014 оны хямралт нөхцөл байдлын үед эдийн засгийг тогтворжуулах, улмаар зөөлөн газардуулах (soft-landing)-ад эергээр нөлөөлөв. Хөтөлбөр нь хөдөө аж ахуйн салбарын бодит өсөлтийг 2013 онд 19%, 2014 онд 14.4%, барилгын салбарын бодит өсөлтийг 2013 онд 8%¹, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарын бодит өсөлтийг 2014 онд 23.5%-д тус тус хүргэхэд эергээр нөлөөлсөн болно. Ингэснээр ДНБ-ий бодит өсөлт 2013 онд 11.6%, 2014 онд 7.8% гарсан бөгөөд эдийн засаг огцом уналтад орж агших (crash-landing), нийт мөнгөний нийлүүлэлт огцом буурах, банкны системд зээл тасалдах, дотоод активууд үнэгүйдэх, санхүү-эдийн засгийн хямрал 2013 онд бий болох эрсдэлээс сэргийлэв.
3. Ажилгүйдэл нэмэгдэх эрсдлийг бууруулах, хөдөө аж ахуй, барилга, агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажлын байрыг хадгалахад эергээр нөлөөлөв. Тухайлбал, 2013-2014 онуудад барилгын салбарт ажиллагсдын тоо 15.3 мянгаар өсч 77 мянгад, тээвэр

¹ 2010 суурьтай тооцсон. Харин 2005 оны суурьтай тооцвол барилгын салбар 2013 онд 66%-ийн бодит өсөлт үзүүлсэн.

ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагсдын тоо 10.1 мянгаар өсч 70 мянгад тус тус хүрчээ. Хөтөлбөр нь 2013 онд нийт ажиллагсдын тоо 20,024 хүнээр, 2014 онд 2479 хүнээр нэмэгдэх, улмаар ажилгүйдлийн түвшинг 2012 оны эцсийн 7.9%-иас хэтрүүлэхгүй байлгахад тус тус эерэг нөлөө үзүүлсэн.

Монголбанк 2013 оноос эхлэн хөтөлбөрийг дараах арга замаар зах зээлийн зарчимд үе шаттай шилжүүлэн ажиллав. Үүнд:

- Хөтөлбөрийн зээлийн эх үүсвэрийг анх 2012 оны 10 дугаар сард 100% Монголбанкнаас банкинд олгосон зээлээс гаргаж байсан бол 2013 онд 80%-ийг Монголбанкнаас, үлдсэн 20%-ийг банкууд өөрийн эх үүсвэрээс, 2014 онд 60%-ийг Монголбанкнаас, үлдсэн 40%-ийг банкууд өөрийн эх үүсвэрээс гаргасан. Ингэснээр 2015 оноос хөтөлбөрийг Засгийн газрын (улсын төсөв, Хөгжлийн банк) болон банкуудын өөрсдийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлэх боломж бүрдсэн.
- Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдлийг хуваарийн дагуу төлүүлж, хөтөлбөрийн зээлийн өрийн үлдэгдлийг макро эдийн засгийн төлөв байдал, санхүүгийн салбарын нөхцөл байдалтай харилцан уялдаатайгаар, үе шаттай бууруулан, зээлийн гэрээний зарим нөхцөлүүдийг зах зээлийн зарчимд шат дараатай шилжүүлэв.
- Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн тогтвортой схем, агуулахын үлдэгдлийг санхүүжүүлэх хувийн хэвшилд суурилсан оновчтой механизм, санхүүгийн дэд бүтцийг бий болгож, тэдгээрийг цаашид Засгийн газраас хувийн хэшилтэй хамтарч үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэв.

Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр нь зорьсон үр дүндээ хүрсэн, хөтөлбөрийг анх эхлүүлэхдээ дунд хугацаанд зах зээлийн зарчимд суурилсан тогтвортой тогтолцоо бүрдүүлэх, улмаар Монголбанк хөтөлбөрөөс үе шаттай гарахаар төлөвлөсөн билээ. УИХ-ын 2014 оны 69-р тогтоолоор хөтөлбөрөөс үе шаттай гарах оновчтой арга замыг сонгож хэрэгжүүлэхийг, 2015 оны 41-р тогтоолоор хөтөлбөрийн зээлээс Монголбанкны тэнцэлд үлдэх хэсгийг Засгийн газарт 2015 оны эхний хагаст багтаан шилжүүлэхийг тус тус даалгасан.

Энэ дагуу Монголбанкнаас 2015 оны 3 дугаар сарын 3-ны өдөр СЯ, ХХААЯ, УУЯ, БХБЯ, ЭХЯ, ЗТЯ, ГТГ-тай уулзалт хийж, дэд хөтөлбөр тус бүрийн хэрэгжилтийг дүгнэж, Монголбанк хөтөлбөрөөс гарах схем, цаашид энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд Засгийн газраас хэрэгжүүлэх чиг үүргийг харилцан тохиролцсон. Энэхүү уулзалтын мөрөөр Монголбанк *“Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийн үнэлгээ, дүгнэлт, зөвлөмж”* баримт бичгийг боловсруулж, 3 дугаар сарын 13-ны өдөр Сангийн яаманд хүргүүлсэн болно.

Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанк, Засгийн газар хамтран 5 дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн бөгөөд хөтөлбөрийн зээлийн нийт үлдэгдэл 2013 оны эцэст 714.1 тэрбум төгрөг байсан бол 2014 оны эцэст зээлийн эргэн төлөлтөөрөө 633.8 тэрбум төгрөг болж буурсан.

Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл 2015 оны эхний хагас жил дуусахад 475.4 тэрбум төгрөг байсан бөгөөд 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 391.7 тэрбум төгрөг байна. Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл нь зээлийн гэрээнд заасан хуваарийн дагуу эргэн төлөгдсөөр 2015 оны эцэст 232.3 тэрбум, 2016 оны эцэст 27.3 тэрбум, 2017 оны эцэст 0.3 тэрбум төгрөг болж буурахаар хүлээгдэж байна.

Хүснэгт 1: Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл, хугацааны эцэст (тэрбум төгрөгөөр)

		2013	2014	2015.06.30	2015.08.31	2015 оны эцэст	2016 оны эцэст
Хүсний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дэд хөтөлбөр	Махны нөөц бүрдүүлэх, үнийг тогтворжуулах	61.6	17.3	30.2	0.0	0.0	0.0
	Гурилын үнийг тогтворжуулах	12.5	47.0	21.2	1.6	0.0	0.0
	Хүсний бүтээгдэхүүний зоорь, агуулахыг нэмэгдүүлэх, эрчимжсэн аж ахуйг хөгжүүлэх	99.0	132.2	111.1	102.1	82.2	7.6
Шатахууны жижиглэнгийн худалдааны үнийг тогтворжуулах дэд хөтөлбөр		192.0	176.1	92.2	92.2	0.0	0.0
Өргөн хэрэглээний импортын бараа, бүтээгдэхүүний өртгийг бууруулах дэд хөтөлбөр		12.0	15.9	7.7	5.0	1.3	0.0
Барилгын салбарыг дэмжих, улмаар орон сууцны үнийг тогтворжуулах дэд хөтөлбөр	Барилгын гол нэр төрлийн материалын дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих	169.7	211.7	200.8	184.6	148.5	19.7
	Зайлшгүй импортлох шаардлагатай барилгын материалын улирлын шалтгаантай нийлүүлэлтийн хязгаарлалтыг арилгах	99.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	Дэвшилтэт технологи бүхий, байгаль орчинд ээлтэй барилгын материал үйлдвэрлэх төслүүдийг дэмжих	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Нүүрсний аюулгүйн нөөц бүрдүүлэх, түлш, эрчим хүчний салбарын өвөлжилтийн бэлтгэл хангах, эрчим хүчний үнэ тарифыг тогтворжуулах дэд хөтөлбөр		67.9	33.6	12.2	6.2	0.3	0.0
НИЙТ		714.1	633.8	475.4	391.7	232.3	27.3

Эх сурвалж: Монголбанк

Хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдлийг Засгийн газарт шилжүүлэх хүрээнд дараах 4 гэрээний төслийг боловсруулж, Сангийн яам болон Хөгжлийн банкинд 2015 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр хүргүүлсэн. Үүнд:

- Монголбанкнаас банкуудад олгосон хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдлийг Хөгжлийн банкнаас гаргах үнэт цаасаар солих үйл ажиллагааг зохицуулсан “*Үнэт цаасаар зээлийн авлага шилжүүлэх арилжааны гэрээ*”;
- Монголбанк болон банкууд хооронд байгуулсан хөтөлбөрийн зээлийн гэрээний Монголбанкны эрх, үүргийг Хөгжлийн банкинд шилжүүлэх үйл ажиллагааг зохицуулсан “*Гэрээний эрх, үүрэг шилжүүлэх гэрээ*”;
- Хөтөлбөрийг Засгийн газарт шилжүүлсний дараа 2015 оны 7 ба 9 дүгээр сард хугацаа нь дуусах “Махны нөөц бүрдүүлэх, үнийг тогтворжуулах” болон “Гурилын үнийг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөрүүдийг Засгийн газрын өмнөөс хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг зохицуулсан “*Засгийн газрын санхүүгийн зуучлалын гэрээ*”;
- “Махны нөөц бүрдүүлэх, үнийг тогтворжуулах” болон “Гурилын үнийг тогтворжуулах” дэд хөтөлбөрүүдийн зээлийн үлдэгдлийг Засгийн газрын үнэт цаасаар солих үйл ажиллагааг зохицуулсан “*Засгийн газрын үнэт цаас худалдах, худалдан авах гэрээ*”.

2015 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдөр УИХ-ын 2015 оны 41 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангах үүднээс дэд хөтөлбөрийг шилжүүлж авах ажлыг түргэвчлэхийг Засгийн газарт зөвлөсөн. Гэвч уг тогтоолын хэрэгжилтийг хангах Засгийн газрын тогтоол 2015 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр гарсан тул хөтөлбөр шилжүүлэх хугацаа хойшилсон. Эдгээр гэрээг байгуулж, хэрэгжүүлснээр хөтөлбөрийн зээлийн үлдэгдэл Монголбанкны тэнцлээс Засгийн газарт бүрэн шилжиж дуусах юм.

000

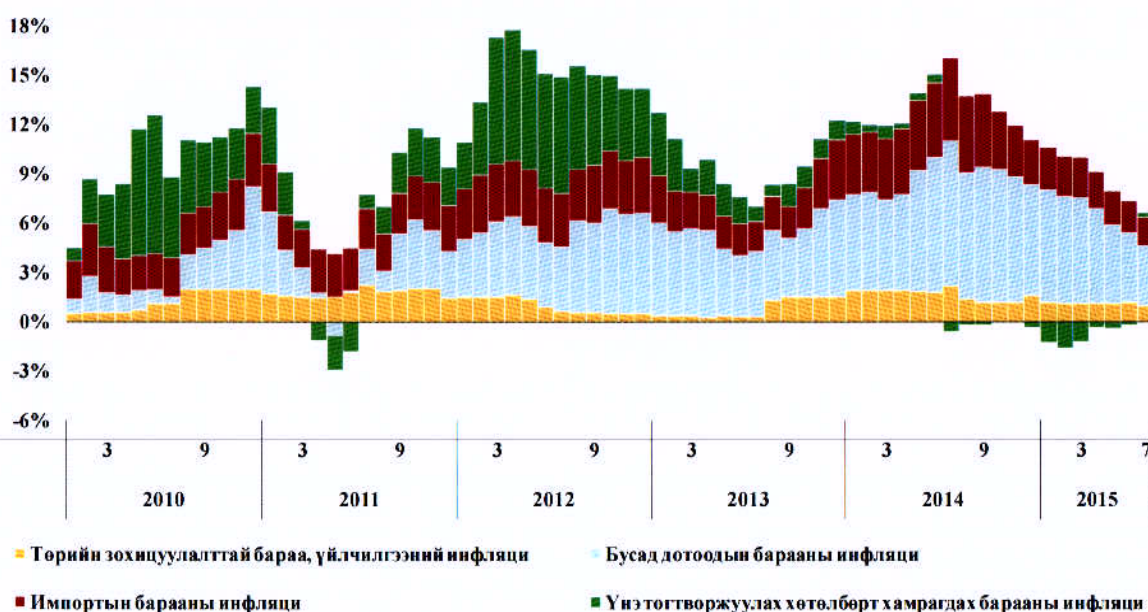
ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР
2015 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ
 (2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар)

1. МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ЗОРИЛТЫН ХҮРЭЭНД:

1.1 Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцийг 2015 оны эцэст 7 хувьд, 2015-2017 онд энэ түвшинд тогтворжуулах бодлогын оновчтой хувилбарыг сонгон иргэдийн бодит орлогыг хамгаалж, эдийн засаг тогтвортой өсөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2015 оны 7 дугаар сарын байдлаар жилийн инфляци улсын хэмжээнд 6.9%, Улаанбаатар хотод 6.6% болж, оны эхнээс тус тус 4.1 нэгж хувиар буураад байна. Үнийн өндөр хэлбэлзэлтэй бараа, бүтээгдэхүүнийг хасч тооцсон суурь инфляци 2014 оны эцэст 12.6% байсан бол 2015 оны эхний хагаст 9.6%, 7 дугаар сарын байдлаар 7.3% болж буурчээ. Ийнхүү 2015 оны 7 дугаар сарын байдлаар инфляцийн түвшин улсын болон Улаанбаатар хотын хэмжээнд оны эхний улирлаас харгалзан 2.4, 2.2 нэгж хувиар буурсан байна.

Зураг 1: Жилийн инфляци (голлох 4 ангиллаар)

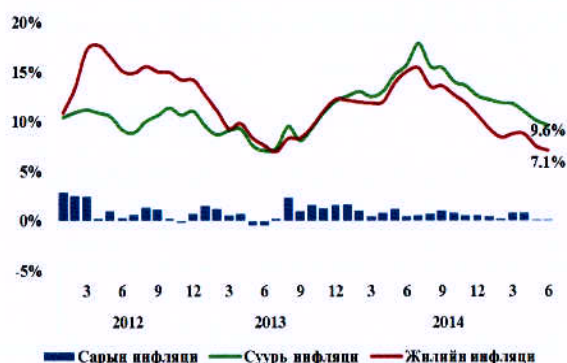
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

2015 оны 6 дугаар сарын Улаанбаатар хотын жилийн инфляци (7.1%)-ийг бүтцээр нь задлан үзвэл мах, махан бүтээгдэхүүн -0.40, махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүн 1.28, төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээ 1.15, бусад бараа, үйлчилгээ 5.11 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлж байна. Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний үнийн ерөнхий төлөвийг харвал 2015 он гарсаар махны үнэ өмнөх оноос буурч инфляцийг бууруулах эерэг нөлөө үзүүлж байгаа бол бусад бараа бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт бүрэлдэхүүн тус бүрээр саарч байгаа хандлага үргэлжилсээр байна.

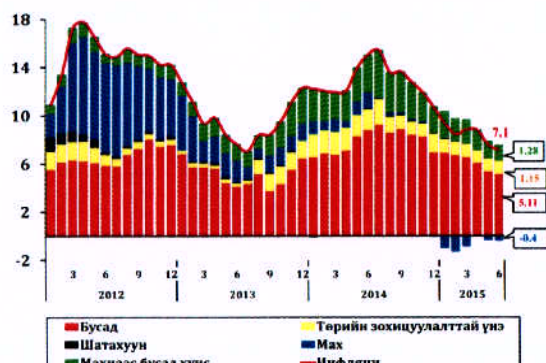
Жилийн инфляци 2015 оны 7 дугаар сард 6.9% болж бууран, зорилтот түвшинд ирээд байна. Инфляци цаашид бага зэрэг буурах хандлагатай байгаа тул инфляцийн дунд хугацааны зорилтот 7%-ийн түвшинг 2015 оны эцэст хангахаар байна. Инфляцийн зорилтыг ийнхүү хангах боломжтой болсон нь нэг талаас “Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийн үр дүнд

нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт 2013-2014 онуудад эрс буурч, 2015 оны эхнээс дарамт нь арилсантай холбоотой юм. Тухайлбал, хүнсний бараа, үйлчилгээний инфляци 2012 онд 19.9% байсан бол 2013 онд 14.0%, 2014 онд 6.9%, 2015 оны 6 дугаар сарын байдлаар 2.6% болж буурсан бол 2012 онд 44% байсан махны үнийн өсөлт, 2013 онд 10.5%, 2014 онд -0.5%, 2015 оны 6 дугаар сард -2.7% болж буураад байна. Нөгөө талаар макро бодлогын өөрчлөлтийг эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих чиглэлд хийж байгаа нь нийт эрэлтийг бууруулж, инфляци буурахад эергээр нөлөөлж байна.

Зураг 2: УБ хотын сарын ба жилийн инфляци

Зураг 3: УБ хотын жилийн инфляци (бүтцээр)

Эх сурвалжууд: Үндэсний статистикийн хороо

Монголбанкны Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2015 оны 1 дүгээр сард мөнгөний бодлогын хүүг 1 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 13% болгосон. Улмаар 2015 оны 4 болон 7 дугаар саруудад мөнгөний бодлогын хүүг одоогийн түвшинд хэвээр хадгалах шийдвэрийг тус тус гаргасан. Ийнхүү мөнгөний бодлогын төлөвийг алгуур чангаруулж, мөнгөний хатуу бодлого баримталж байгаа нь гадаад худалдааны нөхцөл сайжирч, гадаад валютын орох урсгал, тэр дундаа гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх хүртэл макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих, инфляцийг нам, тогтвортой түвшинд байлгах, санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ байв.

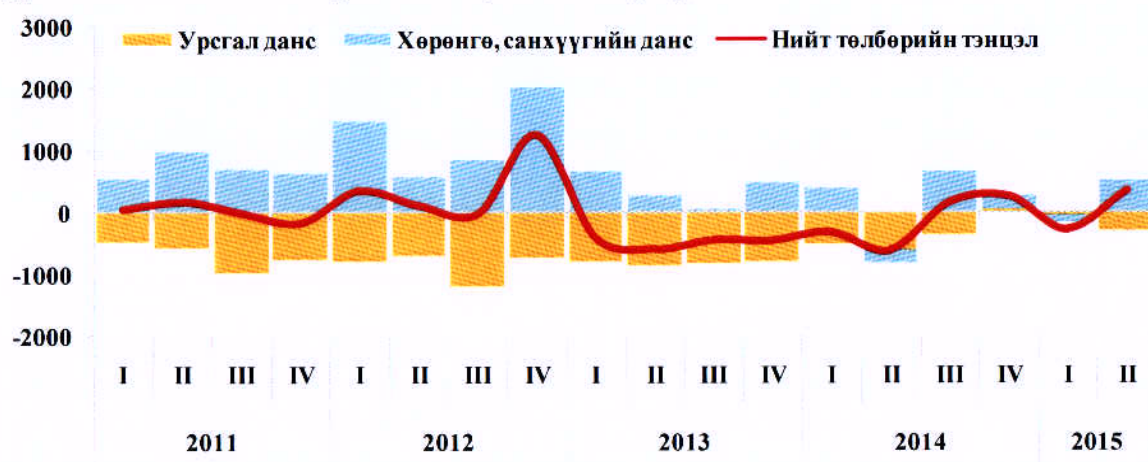
1.2 Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихүйц уян хатан тогтож, улмаар дунд хугацаанд дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, ажлын байрыг хамгаалахтай нийцтэй байх зарчим баримтална.

Монголбанкнаас төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжихүйц уян хатан тогтож байх зарчмыг үргэлжлүүлэн баримталж, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн огцом хэлбэлзлийг бууруулах зорилгоор валютын захад шаардлагатай үед тухай бүр тогтмол оролцоотой ажиллалаа.

Төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал 2011-2012 онд ДНБ-ий -27%-тай тэнцэж байсан ч, түүнийг хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашгаар бүрэн нөхөж байсан тул төлбөрийн нийт тэнцэл 2011 онд 28 сая ам.доллар, 2012 онд 1705 сая ам.долларын ашигтай гарч байв. Урсгал дансны алдагдал 2013 онд ДНБ-ий -25.5%, 2014 онд -11.6%-тай тэнцэх хэмжээнд болж буурсан ч, түүнийг хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашгаар нөхөж чадаагүй бөгөөд төлбөрийн нийт тэнцэл 2013 онд -1867 сая ам.доллар, 2014 онд -471 сая ам.долларын алдагдалтай гарсан билээ. Энэ нь 2013-2014 онуудад төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг сулруулах чиглэлд нөлөөлсөн суурь хүчин зүйл байв. Гэвч төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцтэйгээр уян хатан тогтох зарчмыг Монголбанк үргэлжлүүлэн баримталснаар

төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралын эдийн засаг дахь сөрөг нөлөөллийг уян хатан тогтох ханш болон гадаад валютын улсын нөөцийн аль алинаар дамжуулан зөөлрүүлж, эдийн засагт зарчмын суурь тохиргоо хийгдэх, эдийн засгийг зөөлөн газардуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Зураг 4: Монгол Улсын төлбөрийн тэнцэл (сая ам.доллараар)

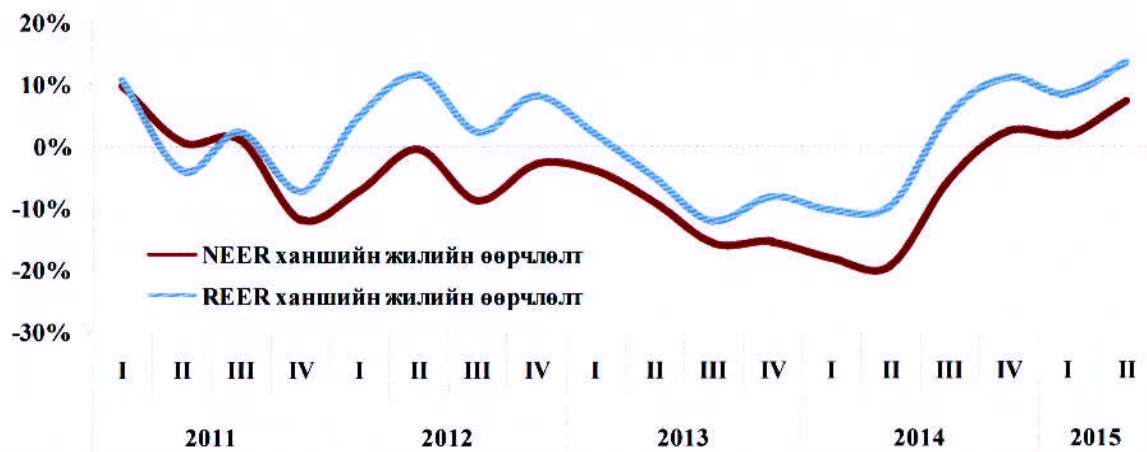
Эх сурвалж: Монголбанк

2015 оны эхний хагас жилийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр төлбөрийн урсгал данс -334 сая ам.долларын алдагдалтай гарч, алдагдлын хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 3.3 дахин буурчээ. Үүнд барааны гадаад худалдааны ашиг өмнөх оны мөн үеэс 9 дахин өссөн нь шууд нөлөө үзүүлэв. Харин хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашиг 394 сая ам.доллар болж өмнөх оны мөн үеэс 2.3 дахин өссөн байна. Үүнд гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт цэвэр дүнгээр 44 сая ам.доллар болж өмнөх оны мөн үеэс 319 сая ам.доллараар буурсан ч, багцын (санхүүгийн) хөрөнгө оруулалт 630 сая ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 244 сая ам.доллараар нэмэгдсэн нь нөлөөллөө.

Ийнхүү 2015 оны эхний хагаст нэг талаас төлбөрийн урсгал тэнцлийн алдагдал буурсан бол нөгөө талаас хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашиг нэмэгдсэн нь төлбөрийн нийт тэнцэл 83 сая ам.долларын ашигтай гарч, 2014 оны мөн үеэс 998 сая ам.доллараар сайжрахад нөлөөлөв. Төлбөрийн нийт тэнцэл -321 сая ам.долларын алдагдалтай байсан оны эхний 4 сард гадаад худалдааны эргэлтээр жигнэж тооцсон төгрөгийн нэрлэсэн ханш (NEER) оны эхнээс 5.2%-иар, төгрөгийн бодит ханш (REER) 4.3%-иар, төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан ханш 71.97 төгрөгөөр буюу 3.8%-иар тус тус суларч байв. Харин төлбөрийн тэнцэл алдагдалгүй гарсан оны эхний хагасын байдлаар төгрөгийн нэрлэсэн ханш (NEER) оны эхнээс 0.8%-иар суларсан, төгрөгийн бодит ханш (REER) 0.3%-иар чангарчээ. Мөн хугацаанд төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан ханш өмнөх улирлаас ердөө 3.15 төгрөгөөр буюу 0.2%-иар суларсан нь төлбөрийн нийт тэнцэл ашигтай гарахын хэрээр валютын захад эерэг хүлээлт бий болж, төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш тогтворжихыг харуулж байна.

Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш ийнхүү эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцтэйгээр уян хатан тогтож байгаа нь үнийн тогтвортой байдлыг хангах Монголбанкны үндсэн зорилттой нийцтэй бөгөөд 2015 онд эдийн засгийн гадаад тэнцвэр буюу төлбөрийн тэнцлийн тогтвортой байдлыг дэмжих нэг суурь нөхцөл болж байна. Улмаар дунд болон урт хугацаанд экспортыг урамшуулах, дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулахад эергээр нөлөөлнө.

Зураг 5: Гадаад худалдааны эргэлтээр жигнэж тооцсон төгрөгийн нэрлэсэн ба бодит ханшийн индекс*

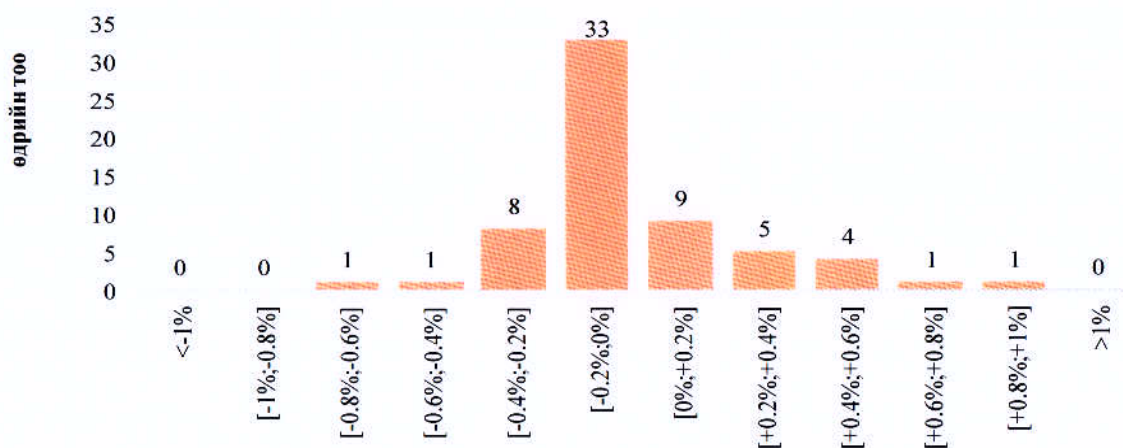
Эх сурвалж: Монголбанк

*Индексийн өөрчлөлт эерэг утгатай байх нь ханш чангарсныг, сөрөг утгатай байх нь ханш суларсныг тус тус илэрхийлнэ.

Монголбанк валютын захад оролцох оролцоогоо хадгалан, 2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар оны эхнээс нийт 51 удаа гадаад валютын дуудлага худалдаа зохион байгуулж, 276.2 сая ам.доллар, 1,243.6 сая юань буюу 199.8 сая ам.доллартай тэнцэх юанийг валютын захад тус тус нийлүүлэв. Мөн банкны системд эрсдэл хуримтлагдахаас сэргийлэх ажлын хүрээнд банкуудын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт дэмжлэг үзүүлэх, ханшийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор 2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 2,543.8 сая ам.долларын богино хугацаат ам.доллар болон төгрөгийн своп хэлцэл хийж, гадаад валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, ханшийн эрсдэлээс хамгаалах тогтолцоог бий болгох зорилгоор нийт 547.5 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг тус тус банкуудтай байгуулаад байна.

Монголбанкны оролцооны үр дүнд 2015 оны эхний хагас жилд төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш нэг өдөрт хамгийн ихдээ 0.68%-иар чангарч, 0.87%-иар суларч, нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл нь 0.17%-тай тэнцүү байна. Мөн энэ хугацаанд ханшийн өдрийн хэлбэлзэл нийт өдрийн 90%-д нь $\pm 0.4\%$ дотор, үлдсэн 10%-д нь хамгийн ихдээ 0.87%-иар хэлбэлзжээ. Ханшийн нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл 0.17% байгаа нь 2014 оны мөн үетэй харьцуулбал 0.01 нэгж хувиар буурсан, 2013 оны мөн үетэй харьцуулбал 0.07 нэгж хувиар өссөн үзүүлэлт юм.

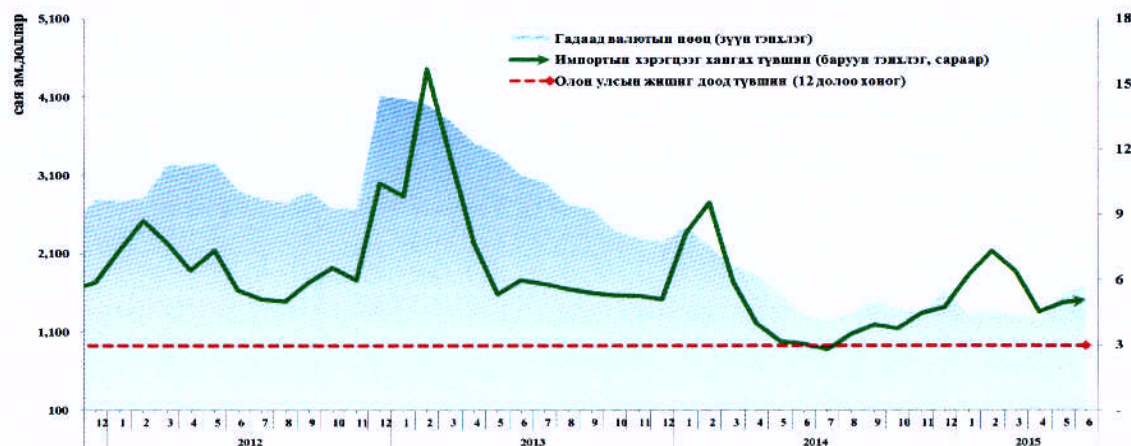
Зураг 6: Төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан ханшийн өөрчлөлт (хувиар илэрхийлсэн интервалаар)

Эх сурвалж: Монголбанк

Монгол Улсын гадаад валютын нөөц 2015 оны эхний хагасын байдлаар 1685.6 сая ам.доллар буюу сүүлийн гурван сарын дунджаар тооцсон импортын 5.4 сарын хэрэгцээг хангах түвшинд байсан нь олон улсын жишиг доод түвшнээс 2.4 сараар илүү үзүүлэлт юм.

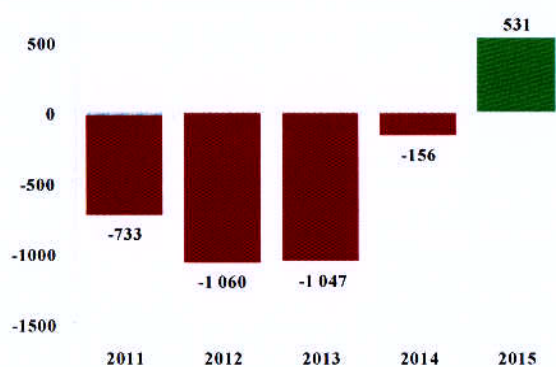
Зураг 7: Гадаад валютын улсын нөөц (сая ам.доллар) ба импортын хэрэгцээг хангах түвшин (сараар)

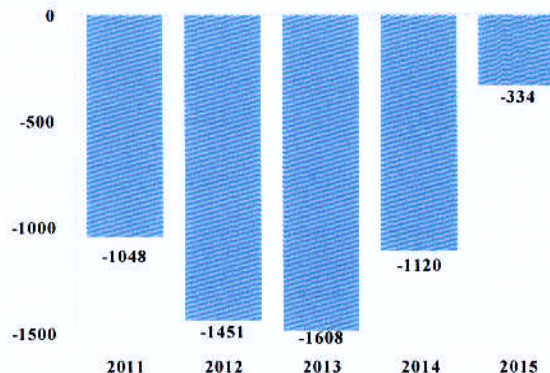
Эх сурвалж: Монголбанк

Хэдийгээр гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ ДНБ-ий 1%-иас бага болж буурсан боловч, 2015 оны эхнээс гадаад худалдаа, төлбөрийн тэнцэлд макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих чиглэлд эерэг өөрчлөлт гарсаар байна. Тухайлбал, барааны гадаад худалдааны тэнцэл (С.I.F. нөхцөлөөр) оны эхний хагаст 531 сая ам.долларын ашигтай гарч, өмнөх оны мөн үеэс 688 сая ам.доллараар, 2011-2014 оны мөн үеийн дунджаас 1280 сая ам.доллараар тус тус сайжирчээ. Энэ нь төлбөрийн урсгал дансны алдагдал үлэмж буурахад шууд нөлөөлөв. Оны эхний хагасын урьдчилсан гүйцэтгэлээр төлбөрийн урсгал тэнцэл 334 сая ам.долларын алдагдалтай болж, алдагдлын хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 3.3 дахин буюу 785 сая ам.доллараар, 2011-2014 оны мөн үеийн дунджаас 972 сая ам.доллараар буюу 3.9 дахин буурчээ. Ингэснээр төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш огцом сулрах дарамт буурч, гадаад валютын нөөцөд ирэх ачаалал багасч байна.

Зураг 8: Гадаад худалдааны тэнцэл, жил бүрийн эхний 6 сард (сая ам.доллар)

Зураг 9: Төлбөрийн урсгал тэнцэл, жил бүрийн эхний 6 сард (сая ам.доллар)

Эх сурвалжууд: Гаалийн ерөнхий газар, Монголбанк

Цаашид төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал үргэлжлэн буурах, хөрөнгө ба санхүүгийн дансны ашиг нэмэгдэх хандлага 2015 оны сүүлийн хагаст үргэлжилбэл оны эцэст төлбөрийн нийт тэнцэл алдагдалгүй хэвээр байх, улмаар төлбөрийн тэнцэл, улсын төсвийн хосолмол алдагдал (twin deficit)-аас ангижрах боломж бүрдэнэ. Ингэснээр валютын зах бүрэн тогтворжих, санхүүгийн болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдал

хадгалагдах, улмаар дунд хугацаанд эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийн суурь нөхцөл хангагдана гэж үзэж байна.

2. БАНКНЫ САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД:

2.1 Банкуудын төлбөрийн чадварыг хадгалах хүрээнд өөрийн хөрөнгийн хэмжээг нэмэгдүүлэх замаар системийн болзошгүй эрсдэлээс хамгаалах чадварыг нэмэгдүүлж, санхүүгийн салбарын дархлааг сайжруулна.

Монголбанк 2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 8 банкинд иж бүрэн, 6 банкинд хэсэгчилсэн шалгалтыг Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомж, Монголбанкнаас баталсан журам, заавруудын хүрээнд хийж, илэрсэн зөрчилд улсын байцаагчийн акт тогтоох, шийтгэвэр ногдуулах зэрэг арга хэмжээг авч ажиллав. Шалгалтын мөрөөр гарсан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалын биелэлтэд тогтмол хяналт тавьж байна.

Банкны тухай хууль, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн 460 дугаар тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын 2010 оны 8 дугаар сарын 11-ний өдрийн 475/182 дугаар тушаалаар батлагдсан “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам” болон холбогдох бусад хууль, тогтоомжуудын хүрээнд банкуудын үйл ажиллагаанд зайнаас тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна.

2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар банкны салбарын I зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө, эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцаа 12.7%, өөрийн хөрөнгө, эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцаа 17.3% байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон шалгуур үзүүлэлтүүдээс харгалзан 3.7 ба 5.3 нэгж хувиар тус тус өндөр байна. Банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцаа 37.1 % байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон доод хязгаараас 12.1 нэгж хувиар өндөр байна.

Зураг 10: Банкны системийн өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ (CAR)

Эх сурвалж: Монголбанк

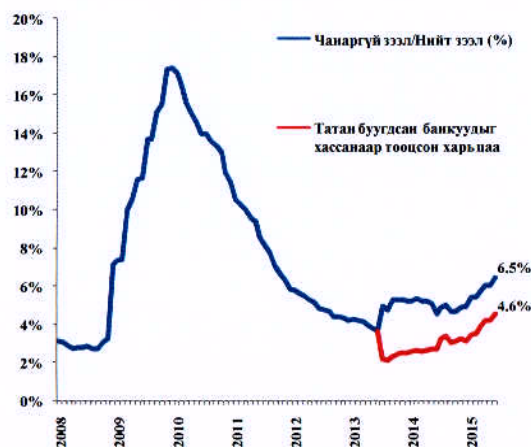
Зураг 11: Банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар (LR)

Банк нь гадаад валютын нээлттэй позиц, өөрийн хөрөнгийн харьцааг нэг валютын хувьд +/-15%-ийн дотор, нийт нээлттэй позицийн тухайд +/-40%-ийн дотор барьж байх шаардлагатай. Тайлант хугацаанд банкны салбарын гадаад валютын зохистой харьцааны

үзүүлэлт хамгийн өндөр нэгж валютын хувьд -5.9%, нийт валютын хувьд -6.2% байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг бүрэн хангаж байна.

Зураг 12: Банкны салбарын чанаргүй зээл ба нийт зээлийн харьцаа (NPLR)

Эх сурвалж: Монголбанк

2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар банкны салбарын чанаргүй зээлийн хэмжээ 773.9 тэрбум төгрөг буюу нийт зээлийн 6.5%-ийг эзэлж байна. Үүнээс татан буугдсан Анод, Зоос, Хадгаламж банкуудыг хасч тооцвол чанаргүй зээлийн хэмжээ 536.7 тэрбум төгрөг байгаа бөгөөд энэ нь татан буугдсан банкуудыг хассан зээлийн өрийн үлдэгдлийн 4.6%-тай тэнцүү түвшинд байна. Чанаргүй зээлийн хэмжээ өсөхөд эдийн засгийн хүндрэлтэй байдал шууд нөлөөлж байна. Гэвч төлбөрийн тэнцлийн хямралын үед санхүүгийн салбарт тогтворгүй байдал бий болох, системийн шинжтэй эрсдэл үүсэхээс 2013-2015 оны туршид урьдчилан сэргийллээ.

Монголбанкнаас санхүүгийн салбарыг болзошгүй эрсдэлээс сэргийлэхэд чиглэсэн мөчлөг сөрсөн бодлого хэрэгжүүлж, дотоод актив чанаргүйдэх эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ авч ажиллаж байна.

Банкуудын төлбөрийн чадварыг хадгалж, системийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрийн А-58 дугаар тушаалаар банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээ 16 тэрбум төгрөг байсныг 50 тэрбум төгрөг байхаар шинэчлэн тогтоож, энэхүү шаардлагыг бүх банкуудаар 2017 онд багтаан хангуулахаар шийдвэрлэсэн. Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг ийнхүү нэмэгдүүлснээр банкны салбарын эрсдэл даах чадвар сайжрахын зэрэгцээ томоохон төслүүдийг бие даан санхүүжүүлэх банкуудын чадавхийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн бодит өсөлтийг санхүүжүүлэх хүртээмжийг сайжруулах, хувь нийлүүлэгчдийн санхүүгийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, цаашлаад жижиг банкуудын үйл ажиллагааг идэвхжүүлэн банкны салбарт өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх зэрэг олон давуу талыг бий болгоно.

Монголбанк 2015 оны 1-2 дугаар сард “Системийн хяналт болон болзошгүй хямралаас урьдчилан сэргийлэх чадварыг сайжруулах” чиглэлээр ОУВС-гаас техник туслалцаа авсан. ОУВС-гийн техник туслалцааны зөвлөмж, Дэлхийн банкны Ажлын хэсгийн Хөгжлийн бодлогын зээл (DPL)-ийн матрицын төсөлд тусгагдсан зөвлөмжүүдэд үндэслэн Монголбанк “Санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх, Базель-III стандартыг хангахад чиглэсэн эхний шатны арга хэмжээ”-ний төслийг боловсруулаад байна.

2.2 Олон улсад мөрдөгдөж байгаа хяналт шалгалтын зарчим, зохицуулалтын арга хэрэгслийг банкны салбарын үйл ажиллагааны онцлогтой уялдуулан эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтыг үргэлжлүүлнэ.

Банкны хяналт шалгалтын Базелийн хорооноос тогтоосон зарчим, олон улсад мөрдөгддөг жишгийн дагуу банкны нэгдсэн хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхэд Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Банкны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх талаар Монголбанкнаас нэгдсэн хяналт шалгалтын зарчим, шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр судалж урьдчилсан дүгнэлтийг гаргаад байна. Монголбанк нь энэхүү ажлын хүрээнд Азийн хөгжлийн банкны олон улсын зөвлөлтэй хамтран ажилласан бөгөөд энэ

хүрээнд Банкны тухай хуулийн 3 болон 43 дугаар зүйлд тодорхойлсон банкны нэгдэл, банкны нэгдсэн хяналт шалгалт, түүнийг хэрэгжүүлэх журмын зохицуулалтуудыг сайжруулах, банкны нэгдлийн хэмжээнд санхүүгийн зохистой шалгуур үзүүлэлт тогтоох, нэгдсэн хяналт шалгалтын дагуу Банкны нэгдэлд авах албадлагын арга хэмжээ, хянан шалгагчийн бүрэн эрхтэй холбоотой хууль эрх зүйн зохицуулалтыг судалсан. Банкны нэгдсэн хяналт шалгалтын талаарх судалгааны эцсийн үр дүнд үндэслэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай арга хэмжээг Банкны хууль тогтоомжийн хүрээнд судлан, хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай эсэхийг тогтоохоор ажиллаж байна.

Олон улсын жишгээр хяналт шалгалтын аргачлал нь гүйцэтгэлд суурилсан аргачлалаас эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалд шилжих хандлагатай болсон тул банкуудын ирээдүйд хүлээж болзошгүй эрсдэлийг урьтаж илрүүлэх, оновчтой тооцоолох, хяналт шалгалтын нөөц, чадавхийг эрсдэл өндөртэй гэж үзсэн үйл ажиллагааны чиглэлд түлхүү хуваарилах, улмаар системийн эрсдэл үүсэх сөрөг үр дагаврын далайцыг бууруулах зохицуулалтын дэвшилтэт аргачлалыг нэвтрүүлэхэд Монголбанкны зүгээс онцгой анхааран ажиллаж байна. Тус ажлын хүрээнд шинэ аргачлалыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай журам, гарын авлага боловсруулахаар тус асуудлаар мэргэшсэн олон улсын зөвлөхтэй хамтран ажиллаж, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын журмын төслийг урьдчилсан байдлаар боловсруулаад байна.

Олон улсын валютын сангийн мэргэжилтнүүдийн өгсөн техник туслалцаа, зөвлөмжийн дагуу банкны хяналт шалгалт хийх бүтэц зохион байгуулалтыг сайжруулан, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэхэд тохиромжтой байдлаар шинэчлэх асуудлыг хэлэлцэж байна.

“Банкны хяналт шалгалтын дунд хугацаанд хэрэгжүүлэх стратеги”-ийн төслийг баталж, ойрын 5 жилд банкны хяналт шалгалтын хүрээнд хийгдэх онцлох арга хэмжээнүүдийг шат дараатайгаар авч хэрэгжүүлэхээр дунд хугацааны төлөвлөгөөнд тусгасантай холбогдуулан Базел стандартад шилжих стратеги хөтөлбөрийн анхны хувилбарыг олон улсын зөвлөх боловсруулан, ойрын 5 жилийн хугацаанд Базел III стандартад шилжихэд Монголбанкны зүгээс баримтлах бодлого, авах арга хэмжээг энэхүү хөтөлбөрт тусгалаа. Энэхүү цуврал стандартыг нэвтрүүлснээр нийт банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг сайжруулахын зэрэгцээ хяналт шалгалтын олон улсад мөрдөгдөх стандартад нийцсэн хяналт, зохицуулалтын аргачлалыг ашиглах боломж бүрдэнэ.

Түүнчлэн банкуудад мөрдөгдөж буй нягтлан бодох бүртгэлийн багц материалыг санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж, 2015 оны 2 дугаар сарын 6-ны өдрийн А35/20 дугаар тушаалаар Сангийн яамтай хамтран баталж, банкуудаас тайлан хүлээн авах програм хангамжийг шинэчилсэн болно.

Банкуудын олон нийтэд тайлагнадаг мэдээллийн стандарт загвар, зөвлөмжийг шинэчлэх ажлын хүрээнд Монголбанк, Нидерландын хөгжлийн банк, Олон улсын санхүүгийн корпораци болон Монголын банкны холбооноос хамтран зохион байгуулсан “Компанийн засаглалын хэлэлцүүлэг”-ийн үр дүнд холбоотой этгээдийн зээл болон хувьцаа эзэмшигчдийн ашиг сонирхлын зөрчилдөөний асуудлуудыг хэрхэн амжилттай удирдан шийдвэрлэх талаар олон улсын шилдэг туршлагад нийцүүлсэн зөвлөмжийн төслийг боловсруулаад байна.

2.3 Банкны үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийг төрөлжүүлэн олгох эрх зүйн орчныг сайжруулах боломжийг судалж, дотоод, гадаадын эрх бүхий байгууллагатай хамтран үр нөлөөтэй хяналт шалгалтыг боловсронгуй болгох чиглэлд ажиллана.

Монголбанкнаас Банкны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан банкны үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийг тухайн банкны онцлог, үйл ажиллагааны чиглэлээс хамааруулан төрөлжүүлэн олгох талаар судалгаа хийж, түүнд үндэслэн журам боловсруулахаар ажиллаж байна. Тухайлбал, гадаадын хөрөнгө оруулалттай банк Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулах бол банкны үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийг хязгаарлалттай олгох болон эдийн засгийн тухайлсан салбараас хамааруулж банкинд зөвхөн тухайн салбарт үйл ажиллагаа явуулах хязгаарлалт тогтоох зэрэг олон улсад хэвшсэн жишиг, загваруудыг судлаад байна. Банкны тусгай зөвшөөрлийг төрөлжүүлэн олгох давуу болон сул талуудыг тодорхойлсны үндсэн дээр банкны хууль тогтоомжид нийцүүлэн холбогдох эрх зүйн баримт бичгийн төслийг боловсруулсан.

Гадаад орнуудын хяналт шалгалтын эрх бүхий байгууллагуудтай хяналт шалгалтын үр нөлөөтэй аргачлалыг хэрэгжүүлэх, боловсронгуй болгох талаар хамтран ажиллаж байна. Тухайлбал, Япон улсын хяналт шалгалтын төв байгууллага болох Санхүүгийн үйлчилгээний агентлагтай тогтоосон хамтын ажиллагааны хүрээнд 1 хянан шалгагч тус байгууллагад очиж туршлага судалсан бөгөөд цаашид хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэх чиглэлээр хоёр байгууллагын удирдлагууд харилцан санал солилцож байна.

Төрөлжсөн үйл ажиллагаатай банкны зөвшөөрөл олгохтой холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг “*Банкны зөвшөөрлийн журам*”-ын шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгахаар ажиллаж байна.

3. САНХҮҮГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ, ТҮҮНИЙ ИНСТИТУЦИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД:

3.1 Монгол Улсын төлбөр тооцооны системийн найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг хангаж, дэвшилтэт технологид суурилсан банкны шинэлэг үйлчилгээг олон нийтэд хүртгээмжтэй болгох чиглэлээр ажиллана.

3.1.1 Их болон бага дүнтэй төлбөр тооцооны систем, картын нэгдсэн сүлжээ, үнэт цаасны төлбөр тооцооны найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг хангаж ажиллах, Төлбөрийн системийн хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллах

Монгол Улсын төлбөрийн системийн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах, хяналтын чадавхийг бэхжүүлэх зорилгоор Дэлхийн банкны техник туслалцаа авах төслийг баталж, хоёр жилийн хугацаанд хамтран ажиллах төлөвлөгөөг боловсруулсан. Үүний дагуу Монгол Улсын төлбөрийн системийн өнөөгийн байдалтай танилцаж, үнэлгээ өгөх зорилгоор 3 зөвлөхийн бүрэлдэхүүнтэй Дэлхийн банкны ажлын хэсэг 2015 оны 3 дугаар сарын 3-11-ний хооронд хүрэлцэн ирж, хамтын ажиллагааг эхлүүлсэн. Энэ үеэр төлбөрийн системийн оролцогч болох Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо, ҮЦТТХТ болон банкуудтай уулзалт хийж, төлбөрийн системийн өнөөгийн байдал, Монголбанкны зүгээс бодлогын хүрээнд ойрын үед хэрэгжүүлбэл зохих арга хэмжээний талаар санал солилцсон болно. Ажлын хэсгээс ирүүлсэн тайлангийн төсөлтэй танилцаж, нэмэлт мэдээлэл болон тайлбар бэлтгэж Дэлхийн банкинд хүргүүлсэн бөгөөд ажлын хэсгийн дараагийн уулзалтыг 9 дүгээр сард хийхээр тохиролцоод байна.

Мөн дээрх ажлын хүрээнд 2015 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдөр төлбөрийн системийн шинэчлэлийн зээлийн гэрээг соёрхон баталсан бөгөөд энэ дагуу Азийн хөгжлийн банктай байгуулсан төслийн гэрээнд /Ажлын төлөвлөгөө/ төлбөрийн системийн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулж, шинээр хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг тусгасан. Төлбөрийн системийн хуулийн төслийг боловсруулах ажлын хэсэг байгуулах, боловсруулсан төслийг

УИХ-д өргөн мэдүүлэх ажлыг зохион байгуулах саналыг Хууль зүйн яаманд 2015 оны 7 дугаар сарын 10-ны өдрийн А-1/718 дугаар албан бичгээр хүргүүлээд байна.

Тайлант хугацаанд их дүнтэй төлбөр тооцооны “Банксүлжээ” систем, бага дүнтэй төлбөр тооцооны систем, картын нэгдсэн сүлжээ болон үнэт цаасны төлбөр тооцооны найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг ханган ажилласан. 2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар 784.3 тэрбум төгрөгийн дүнтэй 10.6 сая ширхэг бага дүнтэй гүйлгээ, 962.5 тэрбум төгрөгийн дүнтэй 19.7 сая ширхэг картын гүйлгээ, 25.5 их наяд төгрөгийн дүнтэй 646 мянган ширхэг их дүнтэй гүйлгээг тус тус боловсруулсан байна.

Төлбөрийн системийн тасралтгүй ажиллагааг хангах зорилгоор төлбөр тооцооны системүүдийн үйл ажиллагааны тайланг 7-14 хоногийн давтамжтайгаар гаргуулан, хяналт тавин ажиллаж байна. Тайлант хугацаанд бага дүнтэй төлбөр тооцооны системээр дамжин хийгдсэн, үндэсний боловсруулах үйлдвэрт ноос, арьс, шир бэлтгэн тушаасан хоршооны гишүүн малчин, мал бүхий этгээдэд мөнгөн урамшуулал олгох үйл ажиллагаанд шалгалт хийлээ.

Олон улсын төлбөр тооцооны банк болон Үнэт цаасны хороодын олон улсын байгууллагаас гаргасан “*Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмууд: Үнэлгээний аргачлал ба ил тод байдлын тайлан*” баримт бичгийн дагуу ҮЦТТГХТ-ийн үйл ажиллагаа болон их, бага дүнтэй төлбөрийн системийн үйл ажиллагаанд тус тус үнэлгээ хийсэн. Энэхүү үнэлгээг хийснээр “*Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмууд*”-ын хэрэгжилт үнэт цаасны төлбөр тооцооны системийн түвшинд хэрхэн хангагдаж байгааг тодорхойлж, хэрэгжилтийн түвшинг ахиулан, түүнийг тогтмол хангуулахад дэмжлэг үзүүлэх юм.

3.1.2 Банк хоорондын төлбөр тооцоонд цахим нэхэмжлэлийн системийг нэвтрүүлэх боломжийг судалж танилцуулах

Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банк хооронд байгуулсан “*Төлбөрийн системийн шинэчлэл төсөл*”-ийн зээлийн хэлэлцээр УИХ-ын 2015 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдрийн нэгдсэн чуулганаар батлагдсан.

Төслийн хүрээнд нэвтрүүлэх системүүдийн жагсаалтад банк хоорондын цахим нэхэмжлэлийн системийг агуулсан АСН (Automated Clearing House)-г нэвтрүүлэхээр тусгасан болно.

3.2 Санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдсэн банкны зах зээлд оролцогчдын эрх ашгийг хамгаалах, олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх цогц арга хэмжээг эрчимжүүлнэ.

“*Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх хөтөлбөр*”-ийн төслийг Дэлхийн банкны зөвлөмж, олон улсын туршлагад үндэслэн Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо, холбогдох бусад байгууллагатай хамтран боловсруулсан. Түүнчлэн “*Олон нийтийн санхүүгийн боловсролыг дээшлүүлэх нь*” сэдэвт семинарыг 2015 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдөр Дэлхийн банктай хамтран зохион байгуулснаас гадна иргэдийн санхүүгийн мэдлэг, боловсролыг дээшлүүлэх чиглэлээр төрийн холбогдох байгууллагатай уулзалт зохион байгуулж, цаашид хамтран ажиллах талаар санал солилцсон бөгөөд оролцогч байгууллагуудын хэрэгжүүлж байсан болон хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа ажлуудын талаар мэдээлэл авч, судалгаа хийсэн.

“*Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх хөтөлбөр*”-ийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран боловсруулж, батлуулахаар ажиллаж байна.

3.3 Мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг улам боловсронгуй болгон, мөнгөний бодлогын үндсэн зорилт, хэрэгжилтийг олон нийтэд тогтмол тайлагнах ажлыг үргэлжлүүлж, Төв банкны нээлттэй, ил тод байдлыг хадгална. Энэ хүрээнд инфляцийн төлөв байдлын илтгэлийг улирал бүр, санхүүгийн тогтвортой байдлын тайланг хагас жил тутам Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөр хэлэлцүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд хүргүүлнэ.

Монголбанк мөнгөний бодлогын шийдвэрийг оновчтой гаргах, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг улам боловсронгуй болгох зорилгоор олон улсын жишигт нийцүүлсэн Мөнгөний бодлогын зөвлөл (МБЗ)-ийг 2012 оны 10 дугаар сард шинээр байгуулсан билээ. Тайлант хугацаанд МБЗ нь Монголбанкны 6 гишүүн, төрийн байгууллага, их дээд сургуулийн багш, судлаачдыг төлөөлсөн хараат бус 5 гишүүн буюу нийт 11 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй ажиллаж байна.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар МБЗ-ийн хурлын товыг жил бүрийн эхэнд баталж, жилд 4-өөс доошгүй удаа хуралдахаар тогтоодог. МБЗ-ийн 2015 оны хурлын товыг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны 1-р сарын 20-ны өдрийн А-10 дугаар тушаалаар баталж, Монголбанкны цахим хуудаст байршуулсан бөгөөд зөвлөлийн хурлыг хуваарийн дагуу зохион байгуулж байна.

МБЗ нь байгуулагдсан цагаас хойш урьдчилан товлосон хурлын товын дагуу макро эдийн засгийн төлөв байдал, инфляцийн төсөөллийг агуулсан мөнгөний бодлогын саналыг 2-3 удаагийн хуралдаанаар хэлэлцэж, асуудлыг тал бүрээс нь авч үзсэн мэтгэлцээний үр дүнд бодлогын шийдвэрийг гаргаж ирлээ. Тайлант хугацаанд МБЗ нь 2015 оны 1 дүгээр сарын 14, 4 дүгээр сарын 10, 7 дугаар сарын 2-ны өдрүүдэд буюу нийт 3 удаа мөнгөний бодлогын шийдвэрийг гаргасан. Гарсан шийдвэрийг хэвлэлийн хурал, мөнгөний бодлогын мэдэгдлээр олон нийтэд мэдээлж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан шийдвэрийн үндэслэл, шалтгааныг тайлбарлан, хуралдааны товч тэмдэглэлийг цахим хуудаст байршуулав.

Мөнгөний бодлогын үндсэн зорилт, хэрэгжилтийг олон нийтэд тогтмол тайлагнах хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

- Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн шийдвэртэй холбоотойгоор хэвлэлийн хурлыг 2015 оны 1 дүгээр сарын 14, 4 дүгээр сарын 10, 7 дугаар сарын 2-ны өдөр зохион байгуулж, "Мөнгөний бодлогын мэдэгдэл"-ийн монгол, англи хувилбарыг тухайн өдрүүдэд Монголбанкны цахим хуудаст байршуулав.
- МБЗ-ийн ажиллах журамд заасны дагуу хэвлэлийн хурал болсноос хойш 14 хоногийн дотор мөнгөний бодлогын зөвлөлийн хурлын тэмдэглэлийн товчлолыг гарган Монголбанкны цахим хуудаст байршуулав.
- Монголбанкны цахим хуудаст эрх зүйн баримт бичиг, журам, заавар, судалгааны ажил, тайлан, статистик мэдээ, хэвлэмэл бүтээгдэхүүн зэрэг цаг үеийн болон графикт 500 гаруй мэдээ мэдээллийг тухай бүр байршуулав. Түүнчлэн Монголбанкны статистикийн сарын бюллетень, мэдээллийг УИХ-ын гишүүд, арилжааны банкууд, эдийн засагчдын цахим хаягаар тухай бүр хүргүүлэв.
- Монголбанкаас хэрэгжүүлж байгаа бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц болон цаг үеийн асуудлаар давхардсан тоогоор хэвлэлд 300 гаруй удаа ярилцлага, тодруулга, мэдээлэл өгөв.
- Олон нийтийг Монголбанкны үйл ажиллагаатай танилцах экскурсыг тогтмол зохион байгуулан ажиллав. 2015 оны 5 дугаар сарын 25-нд Дорнод аймгийн Хаан банкны төлөөлөгч, ажилтнуудад; 2015 оны 5 дугаар сарын 19-нд Амгалан цогцолбор сургуулийн сурагчдын мэргэжил сонгох аяллын хүрээнд; 2015 оны 5 дугаар сарын 19-нд Баянзүрх дүүргийн 33-р сургуулийн сурагчдад; 2015 оны 6 дугаар сарын 11-нд

“Дэлхийн зөн” хүүхдийн байгууллагын идэвхтэн сурагчдад; 2015 оны 6 дугаар сарын 19-нд Банкны сургалтын академийн теллерийн сургалтанд оролцогчдоод; 2015 оны 6 дугаар сарын 24-нд Ундраа хүүхдийн зуслангийн 150 сурагчдад Монголбанкны түүх, үйл ажиллагааны талаар богино хэмжээний сургалт зохион байгуулж лекц уншин Эрдэнэсийн сантай танилцуулж хэвлэмэл бүтээгдэхүүнийг дурсгав.

- Инфляцийн төлөв байдлын тайланг 2015 оны 4-р сарын 2-ны өдөр УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүлж, Монголбанкны цахим хуудаст байршуулан, УИХ-ын гишүүдийн цахим хаягаар инфографик хэлбэрээр илгээв.
- УИХ-ын гишүүд, эдийн засагчид, их дээд сургууль, иргэд, олон нийтэд Монголбанкны хэвлэмэл бүтээгдэхүүн, *"Эдийн засаг, санхүүгийн нэр томъёоны тайлбар толь"*-ийг тус тус хүргүүлэв.
- Инфляци гэж юу вэ, инфляцид нөлөөлөгч хүчин зүйлс /2015.03.18/; Эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангахад чиглэсэн мөнгөний бодлого /2015.03.20/; Валютын бодлогын асуудлууд /2015.03.25/; Төсөв, мөнгөний бодлогын харилцан уялдаа, санхүүгийн тогтвортой байдал /2015.03.27/; Монголбанкны алт худалдан авах үйл ажиллагаа /2015.04.01/ , Мөнгөний бодлогын хэрэгслүүд ба мөнгөний зах зээл дэх үйл ажиллагаа /2015.04.08/, Гадаад секторын шинжилгээ /2015.04.10/, Банкны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүд, эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалт /2015.04.15/, Санхүүгийн тогтвортой байдлын үнэлгээ /2015.04.17/, Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан /2015.04.22/, Мөнгө, валютын зах зээлийн төлөв байдал /2015.04.24/, Моргейжийн зээл гэж юу вэ, орон сууцны ипотекийн зах зээлийг хөгжүүлэх асуудлууд /2015.04.29/, Төлбөрийн системийн шинэчлэл /2015.05.01/, Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлага /2015.05.06/, Монголбанкны статистикийг хэрхэн ашиглах вэ /2015.05.13/, Мөнгө угаах гэмт хэрэг, түүнээс сэргийлэх нь /2015.05.20/, Монгол Улсын төлбөр тооцооны систем /2015.05.27/, Макро тогтвортой байдал ба эдийн засгийн тогтвортой өсөлт /2015.06.03/, Инфляцийн эсрэг бодлогын үр дүн /2015.06.05/ зэрэг сэдвүүдийн хүрээнд эдийн засаг, санхүүгийн салбарын чиглэлээр ажилладаг хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудад цуврал сургалтыг зохион байгуулав.

Мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох хүрээнд Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 27 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар зохицуулж байгаа Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн эрх зүйн байдал, үйл ажиллагааны журмыг тодорхойлсон хуулийн төсөл боловсруулах судалгааг хийгээд байна. Бусад улсын төв банкны туршлага, олон улсад мөрдөгдөж буй төв банкны засаглалын зарчим, жишгийг судалсан бөгөөд мөнгөний бодлогын зөвлөлийн ач холбогдол, бүтэц, шийдвэрлэх асуудлын хүрээ, шийдвэр гаргах үйл явц, тайлагнал, хариуцлагын талаар уг судалгаанд тусгасан болно. Судалгааны үр дүнд үндэслэн Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн талаар Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулгын төслийг боловсруулж байгаа бөгөөд төлбөрийн тэнцлийн хүндрэл арилсан, эдийн засгийн нөхцөл байдал сайжирсан, макро эдийн засгийн гадаад, дотоод тэнцвэр хангагдсан буюу хэвийн нөхцөл, оновчтой цаг үед хуулийн төслийг УИХ-д өргөн барих нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Монголбанкнаас *"Инфляцийн төлөв байдлын тайлан"*-гийн эхний дугаарыг 2014 оны эцсийн байдлаар тоон мэдээлэлд үндэслэн анх удаа албан ёсоор боловсруулж, олон нийтийн хүртээл болгоод байна. *"Инфляцийн төлөв байдлын тайлан"*-гийн хоёр дахь дугаарыг 2015 оны 1 дүгээр улирлын тоон мэдээлэлд үндэслэн боловсруулж, удирдлагуудад танилцуулан, олон нийтэд тархаана.

Инфляцийн төлөв байдлын тайланг ийнхүү гаргаснаар мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргасан үндэслэлийг тайлбарлах, олон нийтэд таниулах замаар мөнгөний бодлогын ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой. Үүний зэрэгцээ инфляцид нөлөөлж буй хүчин

зүйлс, инфляцийн төсөөлөл, чиг хандлагыг олон нийтэд дэлгэрэнгүй тайлбарлаж байна. Мөн энэхүү тайлан нь гадаад болон дотоодын санхүүгийн байгууллага, хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргах, бизнесийн төлөвлөгөөгөө боловсруулахад нь ирээдүйн төлөв байдлын талаар мэдээлэл авах нэг чухал эх сурвалж болох юм.

Монголбанк дахь Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ажлын албанаас “*Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан*”-гийн эхний 4 дугаарыг нэгтгэн боловсруулж, цахим хуудсаар болон хэвлэмэл хувилбараар олон нийтэд хүргээд байгаа билээ. Үүний зэрэгцээ уг тайланг УИХ-ын ЭЗБХ-нд хүргүүлсэн болно. Тайлангийн 5 дахь дугаарыг нэгтгэн боловсруулаад байгаа бөгөөд энэ оны 9 дүгээр сард олон нийтийн хүртээл болгоно.

3.4 Санхүүгийн зах зээлд экспортын болон давхар даатгалын оновчтой тогтолцоог бий болгох ажлыг эхлүүлнэ.

Энэ чиглэлээр Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтын ажиллагааг эхлүүлсэн бөгөөд Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2015 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 123 дугаар тушаалаар батлагдсан санхүүгийн зах зээлийн бодлогыг тодорхойлох, зохицуулах, хянахтай холбогдсон үйл ажиллагаанд туслалцаа үзүүлэх чиг үүрэг бүхий Даатгалын бодлогын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Монголбанкны төлөөлөл ажиллаж байна.

3.5 Хадгаламж зээлийн хоршооны гишүүдийн хадгаламжийг мөнгөн хадгаламжийн даатгалд хамруулах бэлтгэл ажлыг хангана.

Энэ чиглэлээр төлөвлөгөөнд заасан ажлыг Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран боловсруулахаар бэлтгэл ажил хийгдэж байна.

3.6 Тогтвортой санхүүжилтийн санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

Тогтвортой санхүүжилтийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсэгт Монголбанкны төлөөлөл чиг үүргийн дагуу тогтмол оролцоотой ажиллаж, тогтвортой санхүүжилтийн санаачилгыг дэмжих үүргээ биелүүлж байна. Тогтвортой санхүүжилт /ТоС/-ийн ажлын хэсэг 2015 оны эхний хагаст дараах гол ажлуудыг хийж гүйцэтгэв. Үүнд:

1. ТоС-ийн 8 зарчмын хүрээнд 2015 онд ТоС-ийн гишүүд хамтран хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүдийг боловсруулан ТоС-ийн удирдах хороогоор батлуулав.
2. ТоС-ийн 4 салбарын удирдамжийн хүрээнд тавих тусгай шаардлагуудыг батлав.
3. Байгаль орчин, нийгэм /БОН/-ийн эрсдэлийн үнэлгээний аргачлалын дагуу үнэлсэн зээлийн тайлангийн загварыг боловсруулав.
4. ТоС-ийн гишүүд 2015 оны 3-р сарын 5-ний өдөр Хамтран хэрэгжүүлэх арга хэмжээний баримт бичигт гарын үсэг зурав.
5. ТоС-ын удирдах хорооноос 2015 оны 6-р сарын 19-нд “*Монгол Улсын ТоС-ийн гишүүн байгууллага байх шалгуур, нөхцөлүүд*”, “*Монгол Улсын ТоС-ийн хөтөлбөрийн тайлан, маягт*”-ыг батлав.
6. Байгаль орчин, нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийн түвшнээр нь ангилсан, Монголбанкинд нэгтгэгдэх тайлангийн маягтыг шинэчлэн боловсруулж байна.
7. ТоС-ын гишүүн банкнаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу ТоС-ын ажлын хэсэг “*Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал*”-ыг шинэчлэн боловсруулж байна.